

Eesti valitsuse kommentaarid nõuandekomitee kolmanda arvamuse kohta vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni rakendamisest Eestis

Rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni nõuandekomitee võttis vastu kolmanda arvamuse Eesti suhtes 1. aprillil 2011. Nõuandekomitee arvamus põhineb nii kolmandal aruandel, mille Eesti esitas 13. aprillil 2010, kui ka muudel kirjalikel allikatel ja informatsioonil, mida nõuandekomitee eksperdid said oma kohtumistel valitsusametnike ja valitsusväliste kontaktidega nende Eesti-visitide jooksul 14.–17. septembril 2010.

Eesti Valitsus hindab kõrgelt jätkuvat koostööd nõuandekomiteega ja dekaadi kestnud dialoogi, mis jätkus peale Eesti esimest aruannet 2001. aastal. See dialoog on avaldanud positiivset mõju nii poliitikale, seadusandlusele kui ka erinevatele rahvusvähemusi puudutavatele programmidele ja projektidele Eestis. Nagu ka eelnevatel aastatel, üritab Eesti nõuandekomitee ettepanekuid ja soovitusi nii palju kui võimalik arvesse võtta ning jätkab rahvusvähemuste kaitsega seotud tegevusi nõuandekomitee soovitude vaimus.

Valitsus tunnustab nõuandekomitee arvamust ja esitab oma märkused ja selgitused. Vajadusel tehakse viiteid arvamusele.

Raamkonventsiooni artikkel 3

Andmete kogumine

Vastuseks soovitusel lõike 32 sooviksime täpsustada, et rahvuslikule päritolule põhinevate andmete kogumise eest vastutab Statistikaamet. Küsimus rahvusliku päritolu kohta on kaasatud ka 2011. aasta rahvaloenduse küsimustikku. Rahvaloenduse küsimustik koos selgitava materjaliga (ka elektrooniline *on-line* versioon) on saadaval eesti, inglise ja vene keeles. Rahvaloenduse ettevalmistuse protsessis on arvestatud sellega, et rahvaloendajad valdaks ladusalt nii eesti kui vene keelt. Eelnevatel rahvaloendustel on vajadusel kohapeal teistesse keeltesse tõlgitud. Austatakse rahvusvähemuste õigust enesemääratlemisele. Rahvusliku päritolu küsimusele vastamine ei ole kohustuslik. Kui teatud rahvuslikku päritolu esindavad baasinfos vaid üks või kaks inimest, avaldab Statistikaamet need andmed pealkirja all „muu rahvuslik päritolu“, et vältida isikute võimalikku identifitseerimist. Informatsioon usu ja keelekasutuse kohta kuulub delikaatsete isikuandmete kategooriasse.

Raamkonventsiooni artikkel 4

Diskrimineerimisalane areng õigusloomes

Vastuseks väitele lõikes 36, et soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik saab vaid kaebustele vastata ja üldisi aruandeid koostada, tahaksime täpsustada, et voliniku pädevus on vastavalt võrdse kohtlemise seaduse paragrahvile 16 lai ja mitmekülgne. Volinik:

- 1) jälgib võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmist;
- 2) nõustab ja abistab isikuid diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel;
- 3) annab arvamusi võimaliku diskrimineerimise aseleidmise kohta isikute avalduste alusel või talle laekunud teabe põhjal omal algatusel;
- 4) analüüsib seaduste mõju käesoleva seaduse § 1 lõikes 1 nimetatud tunnuste alusel jagunevatele isikutele ning meeste ja naiste seisundit ühiskonnas;
- 5) teeb ettepanekuid Vabariigi Valitsusele, valitsusasutustele, kohaliku omavalitsuse üksustele ning nende asutustele õigusaktide muutmise kohta;
- 6) nõustab ja teavitab Vabariigi Valitsust ja valitsusasutusi ning kohaliku omavalitsuse üksuste asutusi käesoleva seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse rakendamist käsitlevates küsimustes;
- 7) avaldab aruandeid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta;
- 8) teeb koostööd teiste isikute ja asutustega soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamisel;
- 9) võtab tarvitusele meetmeid võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

Seega on volinikul lai pädevus, mis võimaldab tal ka ennetavaid toiminguid ette võtta. Ta on iseseisev ja teostab oma funktsiooni vastavalt oma taatele ja arusaamale.

Täiendavalt tahaksime vastata soovitudele lõigetes 39 ja 191 (suurendada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantseleile eraldatavaid ressursse), et volinikule eraldatakse aastateks 2012–2015 Norra finantsmehhanismide kaudu kaks miljonit eurot, millest 700 000 on ette nähtud teadlikkuse suurendamiseks ja informatsiooni levitamiseks ning ka uuringuteks ja analüüsideks. Lisaressursside saamiseks on esitatud taotlus 2012 aasta riigieelarvele. Euroopa Sotsiaalfondi programm 2011–2013 sisaldab Sotsiaalministeeriumi veebilehel asuva võrdse kohtlemise alase informatsiooni ajakohastamist ja voliniku veebilehtede uuendamist. See aitab suurendada teadlikkust voliniku pädevusest ja õigusest temaga võimaliku diskrimineerimise puhul kontakti võtta. Veebilehtedel olev informatsioon on kättesaadav eesti, vene ja inglise keeles.

Lõikes 41 soovitatakse läbi viia teavitus- ja koolituskampaaniaid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku ning õiguskantsleri volituste ja tegevuste teemal. Aastatel 2009–2011 volitas Sotsiaalministeerium Tallinna Tehnikaülikooli Inimõiguste Keskust võrdsust edendavatele projektidele Euroopa Liidu programmilt PROGRESS rahastust taotlema. 2011. aastal anti välja võrdse kohtlemise teemaline

käsiraamat, mis tutvustas nii soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kui ka õiguskantsleri rolli võitluses diskrimineerimise vastu. Lisaks kirjeldatakse üksikasjalikult erinevaid õiguskaitsevahendeid ja menetlusi. Käsiraamatus leidub kõigi diskrimineerimise vastu võitlevate asutuste ja valitsusväliste organisatsioonide kontaktinformatsioon. 2012. aastal kavatakse käsiraamatut täiendada ja avaldada uuendatud versioon. Samuti pakutakse võrdse kohtlemise seaduse alast koolitust kohtunikele. Lisaks on Kultuuriministeerium kutsunud üles osalema projektivõistlustel, et kasutada Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi vahendeid. Selle tulemusel on koostatud projekte, mis annavad töandjatele ja personaliosakonna töötajatele teavet võrdse kohtlemise seaduse ja võrdse kohtlemise soodustamise võimalustest.

Naturalisatsiooniprotsess

Lõigetes 15, 42–48 ja 193 tõstatatud probleemide asjus rõhutame, et määramata kodakondsusega isikute arvu vähendamine on üks valitsuse prioriteetidest. Naturalisatsiooniprotsessi kiirendavate tegevuste tulemusel on määramata kodakondsusega isikute arv pidevalt vähenenud. 2001. aastal elas Eestis 174 000 määramata kodakondsusega isikut, kusjuures 2011. aastal on nende arv vähenenud 95 318-ni (2011. aasta 1. septembri seisuga).

Kasutusele on võetud mitmeid meetmeid, et julgustada määramata kodakondsusega isikuid Eesti kodakondsust taotlema. Eelkõige on isikutele jagatud asjassepuutuvat informatsiooni, et suurendada teadlikkust Eesti kodakondsuse saamise tingimustest ja eelistest. Riik on pidevalt ette võtnud meetmeid, et seda protsessi soodustada: näiteks kompenseeritakse eesti keele õppe kulusid, ühildatakse eksameid ja vabastatakse puuetega inimesed osaliselt või täielikult eksamitest. Kodakondsuse seadus sätestab rea vabastusi keeleksami nõudest, näiteks isikutele, kes on omandanud põhi-, kesk- või kõrghariduse eestikeelses koolis ja isikutele, kes ei ole võimelised eksamit sooritama piiratud teovõime, puude või tervise seisundi tõttu. Enne 1930. aasta 1. jaanuari sündinud isikud on vabastatud eksami kirjalikust osast.

Lõikes 47 toodud soovitusel tasuta keeleõppe tundide kohta vastame, et 2009. aasta sügisel käivitati Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi rahastusel vastav programm. Selle programmi kaudu on võimalik pakkuda tasuta eesti keele tunde kõigile määramata kodakondsusega isikutele ja kolmandate riikide kodanikele, olenemata sellest, kas nad on kodakondsuseksami läbimise protsessis või ei. 2009. aastal koostati õppegruppide kindlaks tegemiseks eeleksam. Töötati välja õppejuhend ja -materjalid tasemetele A1, A2 ja B1. 2009. aastal kompenseeriti keeleõppe kõigile, kes olid kursustel osalenud ja tasemeeksami läbinud. Euroopa Sotsiaalfondi keeleõppe arendamise 2008–2010 programmi käigus kompenseeriti õppekulud ühel keeletasemel 383 euro ulatuses. Kompenseerimist jätkatakse Euroopa Sotsiaalfondi keeleõppe arendamise 2011–2013 programmi alusel.¹ Lisaks viib Töötukassa läbi tööturu riskigruppide konkurentsivõime tõstmise koolitusi eesti keeles (300 tundi) ja ka integreeritud erialaõpet ja eesti keele kursuseid.

---

¹ Täpsem informatsioon ja tingimused on kättesaadaval aadressil www.denginazad.com.

Lõikes 48 tehtud soovitusel anda kodakondsuseta sikute vastsündinud lastele automaatne kodakondsus, kui vanemad sellele vastu ei ole, selgitame, et Eestis kehtib *ius sanguinis* printsiip. Seega tuleks automaatse kodakondsuse andmise otsuse puhul muuta kehtivaid üldisi õiguspõhimõtteid. Lisaks *ius sanguinis* printsiibile tuleks sisse tuua *ius soli* printsiip, mis annab kodakondsuse vastavalt sünnikohale. See aga ei ole vastavuses Eesti põhiseadusega. Arvatakse, et määramata kodakondsusega laste arvu vähenemist Eestis on võimalik saavutada, kasutades teisi samavõrd mõjusaid lahendusi, mis põhjustavad vähem põhimõttelisi muudatusi.

Lapse kodakondsuse kindlakstegemisel tuleb arvesse võtta seda, et kõige esimesena peaks lapsele kodakondsuse saamise soovi väljendama lapsevanem. Oleme arvamusel, et asjassepuutuvad eeldused laste kodakondsusetuse ärahoidmiseks on loodud kodakondsuse seaduses. Praegu on valitsuse eesmärk olemasolevaid seadusi efektiivsemalt rakendada, suurendades vanemate teadlikkust ja andes informatsioonile paremat juurdepääsu.

Eesti kodakondsuse omandamise kord on lihtsustatud alla 15-aastastele isikutele. Kodakondsuse seaduse kohaselt saab alla 15-aastane alaealine Eesti kodakondsuse, kui seda taotleb alaealisele tema vanem, kes on määramata kodakondsusega ja elanud Eestis seaduslikult vähemalt viis aastat. Seega on vajalik ainult vanema taotlus, lisatingimusi või nõudeid seaduses antud ei ole.

2008. aastal viidi koos perekonnaseisuasutuse töötajatega läbi teavituskampaania määramata kodakondsusega lapsevanematele. See näeb ette võimalust laste sünni registreerimisel taotleda lihtsustatud korras Eesti kodakondsus. Lapse sündides antakse vanematele infoleht, mis tutvustab Eesti kodakondsuse taotluskorda ja soovi korral annab ametnik neile isiklikku konsultatsiooni. Nõustamise käigus selgitatakse vanematele võimalusi, kuidas nad ka ise saaksid Eesti kodakondsust taotleda. Vanemad on sellisesse informatsiooni jagamisse hästi suhtunud ja see on andnud häid tulemusi: enamik vanemaid on oma vastsündinutele kodakondsust taotlenud.

Lisaks saadavad ametnikud määramata kodakondsusega laste vanematele isiklikke informatsiooniteateid. Teavet jagatakse ka koolides ja teadlikkust suurendavatel üritustel.

Vanemate isiklik nõustamine ja teised teavitamismeetmed on andnud positiivseid tulemusi. Enamik kodakondsuse taotlejatest on määramata kodakondsusega alla 15-aastased lapsed. Kodakondsusest keeldumist selles grupis peaaegu ei esine. Seega omandavad Eesti kodakondsuse peaaegu kõik alla 15-aastased lapsed, kelle vanemad on otsustanud neile kodakondsust taotleda. Viidates eelnevale, on alla 15-aastaste määramata kodakondsusega isikute arv jätkuvalt vähenenud – 6451-lt 2005. aastal 1526-le 2011. aastal. Erinevate teavitustegevustega jätkatakse ka tulevikus.

Sotsiaalne marginaliseerimine ja selle mõju

Lõikes 53 soovitatakse erilist tähelepanu pöörata mitmekordsele diskrimineerimisele, mida kogevad rahvusvähemuste hulka kuuluvad naised. Tahaksime tähelepanu juhtida sellele, et Euroopa Sotsiaalfondi programmides on rahvusvähemuste hulka kuuluvate naiste kaitset käsitlenud Sotsiaalministeerium. Euroopa Sotsiaalfondi 2008–2010 programmi raames avaldati eesti ja vene keeles kogumik artikleid pealkirjaga „Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis II“ ning brošüür „Naised & mehed: võrdsed õigused, võrdne vastutus“. Soovitused soolise võrdõiguslikkuse monitooringu poliitikaks avaldati eesti, inglise ja vene keeles. Palgalõhe monitooring ja uuring arvestas kõiki asjassepuutuvaid aspekte, kaasa arvatud sugu ja rahvust. Teavitustöö, nagu näiteks 2010. aastal läbi viidud meediakampaania „Soolise võrdõiguslikkuse edendamine tööturul“, on suunatud nii eesti- kui venekeelsele kogukonnale ja arvestab vastavate kogukondade erinevate vajaduste ja meediatarbimise harjumustega. Euroopa Sotsiaalfondi 2008-2010 programmi raames toimuv meediakampaania on mõeldud sooliste stereotüüpide vastaseks võitluseks. See tähendab, et arvestada tuleb sooliste stereotüüpide kahjustava mõjuga tööd ja karjääri puudutavates otsustes. Kampaania on suunatud nii eesti kui vene kogukonnale. Ette on nähtud edasine mitte-eestlaste soolise võrdõiguslikkuse monitooring ja eraldiseisev töö ja koduse elu uuring. Samuti on kavandatud koolitused juristidele ja kohtunikele soolise võrdõiguslikkuse seaduse ja võrdse kohtlemise seaduse kohta, mis hõlmavad ka erinevaid diskrimineerimise vorme.

Raamkonventsiooni artikkel 5

Rahvusvähemuste kultuuride toetus

Lõigetes 59 ja 60 antud soovitustes rõhutaksime esmalt, et ka Kultuuriministeerium võtab vastu toetuste taotlusi mittetulundusühingutelt, sihtasutustelt, kohalike omavalitsuse üksustelt ja füüsilisest isikust ettevõtjatelt; kaasa arvatud neilt, kes ei kuulu ühegi katusorganisatsiooni alla („projektipõhine“ toetus).

Alates 1991. aastast saavad rahvusvähemuste kultuuriseltsid riiklikku baasfinantseerimist. See on Eesti rahvusvähemuste poliitika põhijoon. Eesti heale haldustavale on iseloomulik, et kõigi osalistega peetakse arengukavade, strateegiatega ja kolmanda sektori rahastamiskeemide koostamise protsessi jooksul nõu. Rahvusvähemuste kultuuriseltside baasfinantseerimise kriteeriumite arendamise käigus on sihtgrupiga alati konsulteeritud.

Eelnevalt sõlmiti iga kultuuriseltsiga eraldi toetamisleping. Lepingute arv aastas ületas 200. Kultuuriministeerium pakub kehtiva hindamissüsteemi ja baasfinantseerimise tõhustamiseks rahvusvähemuste esindajatele regulaarset nõustamist.

Baasfinantseerimise taotlemise tingimused ja Kultuuriministeeriumi konkursikutsete nõuded on saadaval Kultuuriministeeriumi ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed veebilehtedel.

2008. aastal algatas rahvastikuminister kultuuriseltside hindamise ja finantseerimise katusorganisatsioonide kaudu, eesmärgiga tagada aktiivsete ja tõhusate seltside

finantseerimine ning ka parandada nende haldusvahendeid. Alates 2009. aastast jaotatakse eelarvelist finantseerimist katusorganisatsioonide kaudu. Rahvusvähemuste katusorganisatsioonid võivad olla üherahvuselised (nt ukraina, valgevene, vene jne) või mitmekultuurilised, ühendades erinevate rahvuste esidajaid.

Baasfinantseerimise kogus riigieelarvest on jätkuvalt suurenenud: 2003. aastal oli see 159 770 €, 2006. aastal 204 517 € ning 2010. ja 2011. aastal, hoolimata üldisest majanduslikust olukorrast, ulatus see 313 167 euroni. Baasfinantseerimise eesmärk on soodustada rahvuskultuuri säilitavate ja arendavate ühingute ja ühenduste igapäevast tegevust. 2010. aastal said riigilt toetust 19 katusorganisatsiooni, mis ühendasid 231 kultuuriseltsi. 2011. aastal jagati baasfinantseerimine 17 katusorganisatsioonile, mis ühendasid 218 kultuuriseltsi. Lisaks toetab Kultuuriministeerium alates 2008. aastast erinevaid rahvusvähemuste kultuuriprojekte, mis säilitavad ja tutvustavad nende kultuuri, traditsioone, võimaldavad korraldada laulu- ja tantsupidusid, koolituslaagreid ning palju teisi tegevusi. 2010. aastal avati riigi poolt toetatav informatsiooniportaal www.etnoweb.ee, mis kajastab rahvusvähemuste kultuurielu.

Lisaks toetavad rahvusvähemuste kultuuritegevust kohalikud omavalitsused, Haridus- ja Teadusministeerium, 1998. aastal asutatud Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Toetus riigieelarvest on garanteeritud ingerisoomlaste ja eestirootslaste kultuuriautonomiatele — see on võrreldav rahvusvähemuste katusorganisatsioonidele antava toetusega. Seitsme katusorganisatsiooni all tegutseb enam kui sada vene kultuuri seltsi, mille põhikirjajärgne tegevus seisneb vene kultuuri ja keele säilitamises. 2011. aastal moodustas vene kultuuriseltside baasfinantseerimine kokku 132 552 € ehk 42% baasfinantseerimise aastaelarvest (313 167 €). Lisaks kultuuriühenduste baaskulutustele on kõigil rahvusvähemuste kultuuriseltsidel õigus taotleda erinevate projektide, kaasa arvatud pühapäevakoolide, rahastamist.

Kultuuriministeerium toetab regulaarselt ka rahvusvähemuste kutse- ja hobiteatreid, kontserdiasutusi ja -agentuure, muuseumi, kirjastusi ning kirjandusüritusi, festivale ning teisi rahvusvähemuste kultuurisündmusi Eestis. Riigieelarvest toetatakse Vene Teatrit ja venekeelset meediat Eesti Rahvusringhäälingus.

Vähemusrahvuste kultuuriautonomia seadus

Pakume kommentaare soovitusel lõikes 65, mis ärgitab rahvusvähemuste poliitikat ja seadusandlust laiemalt läbi vaatama. Kehtiv seadusandlus tagab rahvusvähemuste õigused. Püüdleme kehtivate seaduste rakendamise ja tõhusa õiguste kaitse poole. Kõige olulisem on asjakohaste programmide rakendamisel koostöö rahvusvähemuste ja riigi vahel. Iga vähemusrahvuste kultuuriautonomia seaduses kirjeldatud tegevus – emakeelse õppe korraldamine, vähemusrahvuse kultuuriasutuse moodustamine, kultuuriürituste korraldamine, vähemusrahvuse kultuuri ja haridust edendavate fondide, stipendiumite ja preemiade asutamine jne – on samavõrdselt kättesaadav ka neile rahvusvähemustele, millel kultuuriautonomia puudub. Igapäevael on Eestis põhiseaduslik õigus moodustada ühendusi, liite ja klubisid, kaitsta oma huve ja väljendada ühiseid arvamusi. Kehtiv

mittetulundusühingute seadus kehtestab kultuurilisteks tegevusteks õigused ja võimalused. Kultuuriautonoomiat peetakse kultuurilise enesemääratlemise lisavõimaluseks.

Raamkonventsiooni artikkel 6

Integratsioonipüüded

Tahaksime selle teema käigus käsitletud (neile viidatakse ka lõigetes 16, 73 ja 192) probleemidega seoses rõhutada, et 2010. aastal viidi Kultuuriministeeriumi ja Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed kaasabil läbi integratsiooni monitooring, mis keskendus integratsioonitegevuste tõhususele. Vastavalt uuringu kokkuvõttele on integratsioonis toimunud mitmeid positiivseid nihkeid. Monitooringus viidatakse sagenenud kontaktidele erineva rahvusliku taustaga inimeste vahel ja paranenud vastastikusele tunnustamisele. Ligi kahel kolmandikul eesti ja vene keele rääkijatest on teises kogukonnas lähedasi tuttavaid või sõpru. Eestlased ja venelased suhtuvad kontaktidesse teisest rahvusest isikutega positiivselt või neutraalselt. Uuring viitab sellele, et ei venekeelne ega eesti rahvusest elanikkond usu, et sellised kontaktid võiksid viia omaenda kultuurilise identiteedi kadumiseni.

Ühine suhtluskeel soodustab kontakte isikute vahel, kes on pärit erinevatest etnilistest gruppidest. Eesti keele oskuse paranemine venekeelsete inimeste hulgas kõikidel tasanditel on positiivne muutus. Teisalt on eestlaste seas suurenenud huvi ja vajadus õppida vene keelt. Euroopa Sotsiaalfondi toetusel on rakendatud mitmeid uuenduslikke tegevusi, nende hulgas tööjõuvahetust, mille eesmärgiks on lihvida keeleoskust, vahetada kogemusi ning leida uusi sõpru ja tuttavaid.

Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond rahastas 2010. aastal kokku 18,93 miljoni Eesti krooniga 101 projekti. Projektid olid peamiselt suunatud erinevatele koostöö- ja arengutegevustele ühises meediaruumis. Erinevad kultuuri-, noorte- ja haridusprogrammid on suunatud koolide, kodanike ühenduste ja noorteorganisatsioonidevaheliste kontaktide soodustamisele. Integratsioonistrateegiat rakendatakse kolmes valdkonnas: hariduslikus ja kultuurilises, sotsiaalses ja majanduslikus ning õiguslikus ja poliitilises.

Kultuurialal toetatakse tegevusi, mis soodustavad rahvusvähemuste kultuuriseltside tööd ja on seotud nende päritolumaaga. Rohkem pööratakse tähelepanu erinevate rahvuste esindajate kaasamisele Eesti kultuuriellu, Eesti kultuuriruumi tutvustamisele, eestlaste ja rahvusvähemuste ühise inforuumi laiendamisele. Prioriteetseteks tegevusteks kultuurialal on eestlaste ja teiste rahvuste vaheliste kontaktide ja ühiste tegevuste suurendamine. Üheks riigi peamiseks ülesandeks Eesti ühiskonna liikmete integratsiooniprotsessis on anda rahvusvähemustele võimalus säilitada oma emakeel ja soodustada nende kultuuri. Samuti kaetakse rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevuskulud, toetatakse venekeelset meediat ja Vene Teatrit.

Pakume edasisi kommentaare lõigetes 68 ja 73 tõstatatud teemadel. Eesti lõimumiskava 2008–2013 on valdkonnapõhine arengukava, milles tehakse kindlaks nii Eesti integratsioonipoliitika alused ja eesmärgid kui ka meetmed, mida nende eesmärkide saavutamiseks vaja on. Uus kolme aasta lõimumiskava rakendusplaan aastateks 2011–2013 ei keskendu ainult riigikeele õppele, vaid katab paljusid valdkondi. Toetatakse meediaprojekte, mis edendavad kultuurilist mitmekesisust ja teabeportaalide tõlkimist vene keelde, et soodustada vene keelt rääkiva elanikkonna ühiskonda kaasamist ja ühiskonnas osalemist. Rakendusplaani prioriteetsed tegevused toetavad ühist kultuuriruumi ja soodustavad sotsiaalsete sidemete ja võrdsete võimaluste arengut. Järgnevad on mõned näited meetmetest 2011-2013 aastate lõimumiskava rakendusplaanist.

- Jätkata tööd noortega, kuid senisest enam pöörata tähelepanu muukeelsetele noortele, tehes neile kättesaadavamaks noorsootöö teenused; see tähendab eriti karjäärinõustamist ning eri rahvusest Eesti noorte kontaktide ja koostöö soodustamist.

- Soodustada rahvusvähemuste kodanikuaktiivsust, arendada erineva kodakondsuse ja kultuuritaustaga inimeste vahelisi kontakte. Kaasata rahvusvähemusi otsustusprotsessidesse — toetada Rahvusvähemuste Nõukoja ja Noortekogu ja teiste kodanikufoorumite tegevust. Soodustada koostööd eri rahvusseltside ja eesti kultuuri seltside vahel nii otseste kontaktide kui katusorganisatsioonide kaudu.

- Tutvustada kultuuriliselt mitmekesisest Eestit eestlastele ning eesti kultuuri Eestis elavatele rahvusvähemustele. Toetada kultuuridevahelisi koostööprojekte.

- Suurendada teadlikkust tolerantsusest, inimõigustest ja võrdsest kohtlemisest, sealjuures tõsta kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste ametnike ja äri sektori teadlikkust võrdse kohtlemise seadusest ning diskrimineerimise preventsiioonist.

- Toetada ühist inforuumi. Toetada eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostööd ja koolitust. Tagada Eestis toodetud informatsiooni ja Eesti meediakanalite jõudmine venekeelse elanikkonnani. Toetada meediaprogramme, mis kajastavad lõimimist ja esitavad integratsiooni kui kahepoolset protsessi.

Rahvusvähemuste kujutamine meedias

Viidates soovitusel lõikes 77, kinnitab Eesti oma pühendumust inimõiguste täielikule kaitsele nii kohalikul kui rahvusvahelisel tasandil.

Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut korraldab koostöös Sotsiaalministeeriumiga ELi tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS (2007–2013) raames projekti, mille eesmärk on suurendada teadlikkust võrdse kohtlemise temal ja võidelda sallimatuse vastu Eesti ühiskonnas. 2010. aastal keskenduti rassismi- ja homfoobiavastasele võitlusele; 2011. aastal keskendub projekt homfoobiavastasele võitlusele ja puuetega inimeste sotsiaalse staatuse edendamisele. Tegevused projekti raames 2010. aastal hõlmasid erinumbrit ajalehes Eesti Päevaleht, temaatilise Tartuffi filmifestivali korraldamist, filmide linastamist moodsa kunsti muuseumi projekti Kumu Dokumentaal raames (koostöös Pimedate Ööde filmifestivaliga), koolituste korraldamist ja rahvusvahelist konverentsi. Projekti kuulus ka meediakampania.²

² Projekti veebileht: <http://erinevus-rikastab.ttu.ee/>

Meediaprojekte kasutatakse rahvusvähemuste esindajatest positiivse kuvandi edastamiseks. 2011. aasta konkursikutse „Ühine meediaväli ja võrdne kohtlemine“ käigus eraldatakse üle poole miljoni euro projektide toetuseks, mis keskenduvad kolmandate riikide kodanike ning Eesti kodanike võrdsele kohtlemisele ja ühise inforuumi loomisele. Neljaosalist konkursikutset, mida rahastab Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond ja Kultuuriministeerium, kasutatakse ajakirjanikele korraldatud koolituste ja teavitussürituste toetamiseks, kodanikuaktiivsuse ja integratsiooniküsimuste propageerimiseks meedias, teadlikkuse suurendamiseks võrdõiguslikkuse seadusest ning Eesti kodanike ning kolmandate riikide kodanike vahelise Interneti teel toimuva suhtluse toetamiseks. Iseäranis keskendub konkursikutse kutseühenduste liikmetele ja töötajate ja tööandjate ühenduste esindajatele, kui neis ühendustes leidub kolmandate riikide kodanikke.

Rahvusest ajendatud kuriteod

Seoses lõikega 81 teatab Eesti, et kaalub vastavalt soovitusel karistusseadustiku muutmist. Käivad ettevalmistused karistusseadustiku muutmiseks, kaasa arvatud kuriteo tunnuste muutmiseks paragrahvis 151, mis puudutab vihkamisele üleskutsumist. Kavandatakse ka karistusseadustiku paragrahvi 58 muutmist, et kaasata viha motiiv karistust raskendavate asjaolude hulka.

Raamkonventsiooni artikkel 7

Kogunemisvabadus

Seoses lõigetega 83–85 tõstatatud probleemidega on selgitatud, et karistusseadustiku paragrahv 239 reguleerib avaliku korra säilitamist massilise korratuse ajal; see säte ei piira isikute kogunemisvabaduse ega rahumeelse meeleavalduse korraldamise õigusi. Selle sätte eesmärk ei ole piirata kogunemisvabadust, vaid võimaldada õiguskaitseorganitel sekkuda, et säilitada ja kaitsta avalikku korda massiliste korratuste ajal. Kriminaalne vastutus on ette nähtud rüüstamise, purustamise, süütamise või muu sellise tegevuse eest massilises korratuses osaleja poolt, seadusliku korra eiramise eest, vastuhakkamise eest politseiametnikule, abipolitseinikule või muule isikule, kes on seaduslikult tõkestanud sellist tegevust, või sellisele isikule üleskutse esitamise eest oma tööülesandeid mitte täita.

Raamkonventsiooni artikkel 8

Usukogukonnad

Vastuseks soovitusel lõikes 88 jätkata konstruktiivset dialoogi Moskva patriarhaadi alla kuuluva õigeusu kirikuga, kinnitab Eesti, et avatud ja läbipaistvat dialoogi jätkatakse kõigi usukogukondadega.

Raamkonventsiooni artikkel 9

Rahvusvähemustekeelne meedia

Vastuseks soovitusel lõikes 95, teavitame, et kommunikatsiooni ja teaberuumi süsteemne arendamine eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna infopuuduse leevendamiseks ja nende eraldatuse vähendamiseks eestikeelsest informatsioonist on üks lõimimiskava rakendusplaani aastateks 2011–2013 prioriteete. Seda toetavad järgmised tegevused:

- venekeelse esmase info toetamine. Veebilehtede ja kodanikeühenduste infokirjade tõlkimise toetamine vene keelde, et soodustada kodanikuaktiivsust ning aktiivset eluhoiakut (kultuur, sport, huvitegevus jne);
- ühise informiooni toetamine. Eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostöö ja koolituse toetamine. Tagada Eestis toodetud informatsiooni ja Eesti meediakanalite jõudmine venekeelse elanikkonnani. Toetada meediaprogramme, mis kajastavad lõimumisvaldkonda ja integratsiooni kui kahepoolset protsessi.

Koostööd eesti- ja venekeelsete meediaväljaannete vahel toetatakse riigieelarvest ja Euroopa Liidu fondidest. Toetatud on mitmete infoportaalide tõlkimist vene keelde, et soodustada venekeelse elanikkonna kaasatust ja osalemist ühiskonnas: www.kultuur.info (venekeelne informatsioon Eesti kultuurisündmustest); www.tallin2011/kalender (informatsioon kultuurisündmustest); www.estonica.org (Estonica veebientsüklopeedia <http://www.estonica.org> (laiahaardeline kogumik tekste Eesti ühiskonna, kultuuri, ajaloo, looduse, hariduse, teaduse, valitsemisviisi ja majanduse ning nende alade vaheliste seoste kohta) on olnud alates 2000. aastast kättesaadav eesti ja inglise keeles ning alates 2010. aastast ka vene keeles; veebiportaal www.ngo.ee/rus (venekeelne Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu uudisteportaal). 2010. aastal asutas Eesti Rahvusringhääling venekeelse uudisteportaali www.rus.err.ee, mida külastati aasta lõpuks nädalas keskmiselt 45 000 korda, ja ingliskeelse uudisteportaali aadressil www.news.err.ee, millel on 5000 lugejat nädalas, neist 51% teistest riikidest. Infoportaal <http://kodanik.err.ee/> jagab linke ja nõuandeid kõigi Eesti kodakondsuse taotlemist puudutavate küsimuste kohta. Venekeelseid mooduleid lisati ka portaalidele www.lapsedtrenni.ee ja <http://www.sekundomer.ee/>, mis propageerivad kodanikuinitsiatiivi ja annavad infot noorte sportimisvõimaluste kohta, ja veebilehele <http://www.okokratt.ee>, mille eesmärk on suurendada teadlikkust keskkonnast. Lisaks on toetatud mitmete venekeelsete perioodiliste väljannete avaldamist (kultuuriajakirjad „Vyshgorod“ ja „Tallinn“ ning noorteajakiri „Plug“ jne).

Raamkonventsiooni artikkel 10

Riigikeele kaitse ja Keeleinspeksioon

Esitame kommentaarid lõigetes 19, 101–110 ja 195 tõstatatud asjassepuutuvatele küsimustele. Keeleseaduse muudatusi kommenteerides sooviksime esmalt osutada sellele, et rahvusvähemuste esindajad olid seaduseelnõu väljatöötamisega otseselt seotud. Nad osalesid eelnõu ettevalmistavas grupis Integratsiooni Sihtasutuse ja rahvastikuminiistri kantselei kaudu. 2009. aasta juulist augustini avaldati seaduseelnõu

osalusveebis, kus kõiki Eesti elanikke julgustakse oma kommentaare lisama. Parlamendi kultuurikomisjon uuris ka hoolikalt arvamust, mida avaldas n-ö vene ombudsman Eestis.

Vastavalt uue keeleseaduse § 2 lõikele 2, mis jõustus 2011. aasta 1. juulil, reguleeritakse eraõiguslike juriidiliste isikute ja füüsiliste isikute keelekasutust vaid siis, kui see on õigustatud põhiõiguste kaitseks või avalikes huvides, nagu näiteks ühiskonna turvalisus, avalik kord, avalik haldus, haridus, tervishoid, tarbijakaitse ja tööohutus. Seadus kinnitab *expressis verbis*, et eesti keele kasutamise nõue peab olema põhjendatud ja proportsionaalne taotleva eesmärgiga ega tohi moonutada piiratud õiguste olemust.

Keeleinspeksioon keskendub vaid nende töötajate keeleoskusele, kellele on keeleseadusega sätestatud eesti keele oskuse nõue.

Keeleinspeksiooni järelevalvemenetluses tehakse esmalt kindlaks, kas tööandja on kehtestanud ja tutvustanud töötajale seadusega nõutud keeleoskust ning millisel tasemel peab töötaja eesti keelt oskama. Neile töötajate, kes ei oska eesti keelt nõutud tasemel, tutvustavad inspektorid koolitusvõimalusi ja eksaminõudeid ning jagavad asjassepuutuvat teabematerjali. Kõik Keeleinspeksiooni inspektorid oskavad piisavalt vene keelt, et anda venekeelset selgitust. Üldiselt on inimesed motiveeritud eesti keelt õppima ja ametnikud hindavad nende püüdlusi mõistvalt ja austusega. Rahatrahve määratakse vaid nendele, kes ei ole täitnud inspektorite ettekirjutusi arvestatava aja jooksul ning ei ole korduvatest ettekirjutustest hoolimata teinud jõupingutusi oma keeleoskuse parandamiseks.

Kui inspektoril on keeleoskuse inspeksiooni käigus tekkinud põhjendatud kahtlus, on tal kohustus teha isikule ettekirjutus keeleeksami läbimiseks. (Selles kontekstis tähendab põhjendatud kahtlus seda, et tööandja või kliendid on pöördunud Keeleinspeksiooni poole töötaja keeleoskust puudutava kaebusega.) Inspektor ei anna kunagi isiku keeleoskuse kohta lõplikku arvamust – selle annab Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tööandja esindaja on eksamil alati olemas.

Enamgi, lõikes 104 väljendatud kahtlusega seoses (kas edasikaebamise kanalid on täpsustamata ja kas Keeleinspeksiooni ametnikele antud volitused on kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklist 6 tuleneva õiglase õigusemõistmise nõudega) mainime, et on võimalik esitada kaebus kõigi Keeleinspeksiooni tegevuste kohta. Keeleinspeksiooni poolt järelevalve menetluse käigus koostatud dokumendid, mis esitavad arvamuse isiku keeleoskuse kohta, sisaldavad alati üksikasjalikku juhendit õigusest Keeleinspeksiooni ametniku tegevuse administratiivkohtusse kaebuse esitamise kohta.

Vastuseks lõikele 103 ja nõuandekomitee vihjele, et erasfäär on üle reguleeritud, viitame Eesti Vabariigi põhiseaduse paragrahvile 44, mille kohaselt on igal inimesel õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni. Keelekasutust veebilehtedel, avalikel sildidel ja teadetel reguleeritakse vaid siis, kui see on avalikkuse huvides. Eestikeelne informatsioon tuleb lisada ainult neil juhtudel, kui veebilehed, sildid ja teated on ette nähtud üldiseks kasutuseks ja suunatud üldsusele ehk täpsustamata inimesele. Teated,

veebilehed ja isiklikud sildid on isikute endi reguleerida; keeleseadus ei reguleeri ega sekku keelekasutusse selles sfääris.

Seoses lõikes 105 tõstatud ja lõikes 109 mainitud küsimustega kinnitame, et keeleoskust kontrollitakse ainult sel juhul, kui keeleoskuse nõue tuleneb seadusest – eesti keele oskuse nõue kehtib kõigile avaliku sektori töötajatele ning neile erasektori töötajatele, kes täidavad avaliku sektori ülesandeid. Keeleinspeksiooni eesmärk on juhendada, julgustada ja hoiatada; sanktsioone rakendatakse vaid 5%-l juhtumitest. Inspeksiooni tegevuse karistuslike aspektide rõhutamine ei ole põhjendatud.

Enamikul juhtudest tehakse hoiatus või ettekirjutus, et tõsta keeleoskus seadusega määratud tasemele. Tähtaja jooksul sooritatavat ettekirjutust ei peeta karistuseks. Samuti on määratud rahatrahvid olnud 30 korda väiksemad, kui keeleseaduses ette nähtud. Keeleseaduse järgi on maksimaalne rahatrahv 800 eurot, kuid viimase seitsme aasta jooksul on keskmine trahvisumma olnud 28,6 eurot. Keeleeksami sooritamine on tasuta; samuti hüvitatakse keeleõpet igal keeletasemel 320 euro ulatuses. Keeleinspeksioon tegutseb vastavalt keeleseaduse nõuetele, mille kohaselt peab ametnik andma töötajale oma keeleoskuse edendamiseks piisavalt aega.

Vastuseks soovitudele lõikes 107 ja ka lõigetes 109 ning 199 tuleb rõhutada, et Keeleinspeksiooni peamine ülesanne on tagada, et avalikud teenused ja informatsioon on kogu riigis kättesaadavad eesti keeles. Selles mõttes on Keeleinspeksioonil ka edaspidi oluline ja mahukas osa täita; Keeleinspeksioon tegutseb kooskõlas raamkonventsiooniga ning selle tõttu ei peeta inspeksiooni likvideerimist võimalikuks. Eesti keel, mille rääkijate arv on väike, vajab regulaarset ja pidevat tähelepanu, toetust ja kaitset, eriti üleilmastumise ja suureneva inglise keele mõju ajajärgul.

Vastuseks soovitusele lõikes 108, mis puudutab rahvusvähemuste keelte vaba kasutuse täielikku garanteerimist, tahaksime kinnitada, et keeleseaduse nõudeid rakendatakse väga paindlikult.

Rahvusvähemuste keelte kasutamine seoses haldusasutustega

Vastuseks soovitusele lõikes 115 tuleks rõhutada, et sõltumata mitte-eestlaste osakaalust piirkonnas, võivad rahvusvähemused suulisel asjaajamisel poolte nõusolekul kasutada suhtluseks riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse teenistuja ning töötaja, notari, kohtutäituri ja vandetõlgiga ning ka Eesti välismissioonidel oma emakeelt, nagu on sätestatud keeleseaduse § 12 lõikes 4. Keeleseaduse § 12 lõike 3 alusel võib riigiasutus või kohaliku omavalitsuse asutus vastu võtta rahvusvähemuste keelseid dokumente ilma tõlget nõudmata. Kuna vaid umbkaudu kümnes Eesti kohalikus omavalitsuses on rahvusvähemuste määr 20–50%, peetakse mainitud meetmeid valdavalt piisavateks, et tagada ladus suhtlus rahvusvähemuste ja kohalike omavalitsuste asutuste vahel. Pealegi on kõikide ministriumite ja teiste riigiasutuste veebilehed nii inglise kui ka vene keeles; samuti on taotlused ja muud vormid saadaval inglise ja vene keeles. Seega arvestatakse

informatsiooni levitamisel nii Eestis elavate vene kui ka inglise keelt rääkivate isikutega.

Vastuseks lõi kes 116 toodud soovitusete, mis puudutab keeleküsimumustele praktiliste lahenduste leidmist, mainime, et mitmel juhul on kohaliku omavalitsuse asutused haaranud keeleküsimumustes initsiatiivi, et aidata rahvusvähemustesse kuuluvaid isikuid. Näiteks on positiivse ettevõtmisena jaotatud tasuta rahvusvähemuskeelseid kohalikke ajalehti

Raamkonventsiooni artikkel 11

Topograafilised märgid

Vastuseks eelnevatele topograafiliste märkide teemalistele soovitusetele lõi kes 117 selgitame, et kohalike omavalitsuste pädevusse kuulub nende territooriumil asuvate kohanimede määramine. Riigi sekkumine, kui kohalik omavalitsus ei ole sellest huvitatud, õõnestaks kohaliku omavalitsemise põhimõtteid. Pealegi võib kirillitsat kasutada valdkondades, mis jäävad väljapoole ametlikke silte, viitasid jms kohanimeseadusega reguleeritavaid alasid.

Vastuseks topograafiliste märkide praegusele olukorrale, millele viidatakse lõikes 118, rõhutame, et Eesti kohanimeseadus võtab täies mahus arvesse rahvusvahelisi soovitusi rahvusvähemuste kohanimede ametliku kasutuse ja kaitse kohta. Rahvusvähemuste kohanimede kaitse hõlmab eelkõige eestirootsi-keelseid kohanimedid Vormsil, Ruhnul, Noarootsis ja Loode-Eesti rannikualadel ning ka venekeelseid kohanimedid Petserimaal ja Peipsi järve ääres.

Lõike 119 puhul mõõndakse, et mitteeesti päritoluga rahvastiku tihedus on suurem linnades. Kuid linnades, nende hulgas Sillamäel, Kohtla-Järvel ja Narvas, puuduvad ajaloolised vene nimed, millel oleks mingisugunegi sümboolne väärtus.

Vastuseks soovitusetele lõikes 121 märgime, et kohanimenõukogu soovitas juba 1998. aastal kakskeelsete kohanimede kasutamist (kusjuures peamine nimi oli vene keeles) mitmete Peipsi-äärsete külade nimede jaoks (Kasepää/Kazepil, Kükita/Kikita, Nõmme/Aleksejevka (kõnekeelselt Lisseifka), Raja/Rajuša, Tiheda/Tihhotka, Alajõe/Olešnitsõ jne). Teema jätkuks toimus 2010. aastal kohtumine Peipsi-äärsete valdadega. Kohtumisel tutvustas kohanimenõukogu algupäraste nimede kasutamise võimalusi. Kohanimeteemaline koolitus on toimunud ka Ida-Virumaal (Jõhvi vallas), kus arutati ka rahvusvähemustekeelsete kohanimede kasutamist viitadel. Siseministerium ja kohanimenõukogu on valmis inimesi abistama ja juhtnõõre jagama rahvusvähemustekeelsete kohanimede kasutamise taotluse esitamiseks kooskõlas seadusega. 2011. aasta novembris tähistatakse Jõhvis kohanimapäeva. Tegemist on kohanimenõukogu iga-aastase seminariga. Üks arutlusele tulevatest teemadest on rahvusvähemuste keelte kasutamine kohanimedes.

Isanimede salvestamine

Lõikes 127 toodud soovitusel, mis ärgitab otsima seadusandlikke lahendusi ametlikes isikut tõendavates dokumentides isanimede registreerimise küsimusele, vastame, et Eesti seadusandluse kohaselt on isikul õigus vahetada nii oma ees- kui perekonnanimesid. Seega võib rahvusvähemusse kuuluv isik võtta oma isanime teiseks eesnimeks, mis kajastuks tema isikut tõendavas dokumendis. Siiani ei ole keegi rahvuslikul põhjusel isanime lisaeesnimena omandamise sooviga Siseministeeriumiga ühendust võtnud. Pealegi kasutatakse harva seaduslikku võimalust võtta perekonnanimi, mis väljendab rahvuslikku nais- või meessoovormi. Eelnevat arvesse võttes ei ole praegu plaanis lisaks rajada üksikasjalikumad rahvuslikest eripäradest lähtuvat reeglistikku.

Raamkonventsiooni artikkel 12

Koolide õppekavad

Vastuseks lõigetele 21 ja 132 teatame, et 2011. aasta jaanuaris kiitis valitsus heaks põhikooli ja gümnaasiumi uued õppekavad. Neid rakendatakse aastatel 2011–2013. Rahvusvähemuste päritolu ja kultuur on kaasatud nii uue õppekava üldistesse osadesse kui ka eraldi ainekavadesse. Riiklikud õppekavad lubavad koolidel kindlaks määratud tundide arvu ulatuses õpetada vabaaineid või kursuseid. Lisaks nõutakse uues gümnaasiumi riiklikus õppekavas, et koolid pakuksid vähemalt 11 kursust, mis arvestavad kooli eripärade ja piirkondlike iseärasustega. Näiteks on Tallinna Juudi Kool juba mitu aastat pakkunud põhjalikke kursuseid juudi kultuurist. Venekeelsed gümnaasiumid võivad pakkuda vabaaineid vene kultuurist. Lisaks võivad ajaloo- ja ühiskonnaõpetajad kasutada materjale, mis tutvustavad Eesti ühiskonna multikultuurseid külgi (nt 20 lühikesest dokumentaalfilmist koosnevat filmisarja „Etnomosaiik“, mis tutvustab Eestis elavate erinevate kultuuride esindajaid või raamatutesarja „Rahvused Eestis“) ja anda panuse tolerantse ja parema vastastikuse mõistmise saavutamiseks. „Etnomosaiikide“ sarjas on filmitud 27 rahvuse esindajaid, nende hulgas ukrainlasi, venelasi, ingerisoomlasi, poolakaid, mordvalasi ja bulgaarlasi. Filme täiendavad töölehed ja kaks raamatut, mis sisaldavad filme toetavaid intervjuusid ja kommentaare. Kõik materjalid on avaldatud nii eesti kui vene keeles. Raamatutesarja „Rahvused Eestis“ kuulub seitse raamatut: „Leedulased“ (2005), „Kasahhid“ (2006), „Venelased“ (2007), „Usbekid“ (2008), „Aserbaidžaanid (2009) ja „Armeenlased“ (2010). Väljaannet toetab Haridus- ja Teadusministeerium.

Juurdepäas haridusele

Vastuseks soovitudele lõigetes 144, 154 ja 196, vaadake lisatud dokumendis valitsuse kommentaare venekeelsetes koolides eesti õppekeelele ülemineku kohta. Seal on ka teave eelnimetatud ülemineku seadusliku tausta ja ettenähtud toetavate meetmete kohta.

Raamkonventsiooni artikkel 15

Rahvusvähemusi esindavad nõuandeorganid

Lõikes 169 toodud soovitusel laiendada rahvusvähemuste nõuandestruktuure, kordame, et vastavalt ÜRO allasutuste ja Euroopa Nõukogu soovitustele on rajatud rahvusvähemustele nõuandmiseks mitmeid nõuandeorganeid. Sellised organid on Rahvusvähemuste kultuurinõukogu Kultuuriministeriumis, 2010. aastal Rahvusvähemuste kultuurinõukogu juures asutatud Rahvusvähemuste Noortekogu ja 2010. aastal Eesti Koostöö Kogu juures asutatud Rahvuste Ümarlaud. Piirkondliku arutelu ja nõuandefoorumid toimivad kohaliku omavalitsuse ja maavalitsuse tasanditel: Ida-Viru maakonna Rahvuste Ümarlaud pidas 2011. aastal kümnendat aastapäeva; Tallinna elanike Kodurahu Foorum toimib alates 2007. aastast.

32 kultuuriselti esindajaid ühendav Rahvusvähemuste kultuurinõukogu nõustab Kultuuriministeriumi. Rahvusvähemuste kultuurinõukogu kohtub Riigikogus neli korda aastas. 2010. aastal hõlmasid teemad kultuuriühenduste rahastamist, projektivõistlusi, koostööd meediaga ja Eesti üleminekut eurole.

Eesti Koostöö Kogu all tegutsev Rahvaste Ümarlaud algatati eesmärgiga kaasata erineva rahvusliku päritolu, emakeele ja kodakondsusega Eesti elanikke ühiskondlike võtmeküsimuste teemalisse diskussiooni. Ümarlaud teeb igal aastal kindlaks keskse teema ja keskendub sellele terve aasta vältel. Ümarlauri töö kulmineerub ettepanekute ja soovitustega täiendatud avaliku aruandega, mis esitatakse Eesti Vabariigi Presidendile ja asjassepuutuvatele seadusandlikele ja täidesaatvatele organitele.

Rahvusvähemuste kultuurinõukogu ja Rahvaste Ümarlauri arutelusid, istungeid ja seminare puudutav informatsioon on kättesaadav Kultuuriministeriumi ja Eesti Koostöö Kogu veebilehtedel.

Ajaleht MK-Estonia, mille rahastamist toetab Kultuuriministerium, avaldab iga kuu Rahvusvähemuste kultuurinõukogu ja rahvusühenduste tööd kajastavat rubriiki. Rahvusvähemuste kultuurinõukogu juures alustas tööd Rahvusvähemuste Noortekogu. Kogu ühendab noorema generatsiooni rahvakultuuriselti aktiivseid esindajaid. Noortekogu liikmed on osalenud mitmetes rahvusvahelistes projektides. Lõimimiskava rakendusplaani aastateks 2011–2013 ettevalmistusprotsessi (alates informatsiooni levitamisest ja lõpetades konkreetsete probleemide arutamise) kaasati mitmeid osalisi, kaasa arvatud rahvusvähemuste organisatsioonide esindajaid.

Rahvusvähemuste esindajad on kaasatud ka arutellu rahvusühingute baasfinantseerimise üle; ühingute ettepanekuid võetakse arvesse projektide toetuskeemide arendamisel. Rahvusvähemuste esindajad on kaasatud ka vähemusrahvaste kultuuriautonomiaseaduse muutmise protsessi, venekeelse õppekeele gümnaasiumide reformi ettevalmistusse ja ka suurte kultuurfestivalide, nagu 2010. aastal lugemisaasta täideviimisse, Euroopa kultuuripealinna Tallinn 2011 programmi raames toimuvasse, rahvusvähemuste päeva ettevalmistamisse ja täideviimisse jne.

Efektiivne osalemine majanduselus

Seoses lõikes 174 toodud soovitusel, mis puudutab kõrget töötuse määra rahvusvahemusse kuuluvate inimeste hulgas, mainime, et kõigil, kes on end töötuna registreerinud, on võrdne juurdepääs tööturuameti teenustele ja neid teenuseid osutatakse vastavalt isiku individuaalsetele vajadustele. Töötukassa jätkab tööd, et suurendada töötute konkurentsivõimet, kasutades erinevaid tööturu meetmeid, kaasa arvatud keeleõpet erinevatel tasemetel. Lisaks on pakutud sadadele Töötukassa klientidele Ida-Virumaal arvutiõpet, mis on üks tänapäeva töötaja peamisi oskusi.

Jätkuks lõigetes 174 ja 198 tõstatatud küsimustele, mis puudutavad kõrget töötuse määra, mainime, et üks põhjustest, miks töötuse määr näitaja on kõrge, on mitte-eestlaste suurem aktiivsus avalike tööturu teenuste kasutamisel. Kui mitte-eestlaste töötuse määr on märgatavalt kõrgem kui eestlastel (vastavalt 23% ja 13%), on vahe tööhõive määr puhul (isikud vanuses 15–64) tuntavalt väiksem (vastavalt 58% ja 62%). Samuti on mitte-eestlased tööturul aktiivsemad – nende aktiivsuse määr oli 2010. aastal 76%, eestlastel 72%.

Rõhutame ka, et üks põhjus, miks töötuse määr on kõrgem mitte-eestlaste hulgas, on nende kontsentreeritus piirkonnas, kus töötuse määr on üldiselt kõrgem (Ida-Virumaa). Taasiseseisvumisest saadik on töötuse tase Ida-Virumaal olnud pidevalt kõrgemaid Eestis. Üks põhjustest on sellesse piirkonda kontsentreerunud tööstuse laiaulatuslik ümberkorraldamine. Töötuse määr on selles piirkonnas kõrge nii eestlaste kui mitte-eestlaste hulgas, kusjuures mitte-eestlased moodustavad Ida-Virumaa elanikkonnast ligikaudu 90%. Kuigi Ida-Virumaal on endiselt kõrgeim töötuse määr, olukord paraneb. 2010. aasta esimeses kvartalis oli töötuse määr Ida-Virumaal 27,4%, 2011. aasta esimeses kvartalis aga 22,5%.

Seoses lõikes 173 toodud soovitusel, mis puudutab Ida-Virumaale suunatud arengualgatusi, mainime, et on koostatud Ida-Virumaa tegevuskava 2010–2014, milles pööratakse suurt tähelepanu piirkonna edasist sotsiaalset ja majanduslikku arengut toetavate infrastruktuuride loomisele ja tööhõive edendamisele.

Raamkonventsiooni artiklid 17 ja 18

Piiriülelised kontaktid

Vastuseks lõikele 183 on Siseminister selleks, et vähendada tõkkeid Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel ja edendada piiriäärsete alade koostööd, rakendanud aastast 2007. viisaloivude kompenseerimise süsteemi. 2009. aastal muudeti süsteemi tavalise Vene Föderatsiooni ja Euroopa Liidu vahelise viisarežiimi rakendamise tõttu, mis põhines lihtsustatud viisarežiimi leppel. Selle süsteemi eesmärk on toetada piiriületust sugulaste, matmispaikade või kinnisvara külalistamiseks. Kompensatsioonisummad on aastatega suurenenud – 2011. aastaks on eraldatud 43 190 eurot.

Seoses lõikes 183 toodud soovitusel võtta arvesse võimalust sõlmida kahepoolne leping töötajate liikuvuse tagamiseks Narva piirkonnas, toome välja, et viimasel ajal on keskendunud uue Eesti ja Vene Föderatsiooni vahelise pensionikindlustuse leppe

sõlmimisele. Praegu tegeletakse piiriülese koostöö vallas tööalase rände küsimusega. Sotsiaalse turvalisuse alaste edasiste lepete vajadust hinnatakse hilisemas staadiumis.

LISA Eesti Valitsuse kommentaaridele nõuandekomitee kolmanda arvamuse kohta rahvusvähemuste kaitse raamkonventsiooni rakendamisest Eestis

Venekeelsetes koolides eestikeelsele õppele üleminek

Andmed koolide ja õpilaste kohta (2010/2011. õppeaasta seisuga; allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem)

Põhikoolid

32 kohalikus omavalitsuses on 84 munitsipaal-, riigi- ja erakooli (kokku 26 057 õpilasega), kus põhikooli tasemel toimub õpe vene keeles või keelekümblusklassides:

Tallinn 28 kooli / 11 946 õpilast

Narva 10 kooli / 4745 õpilast

Kohtla-Järve 9 kooli / 2741 õpilast

Tartu 3 kooli

Sillamäe 3 kooli

Valgas, Pärnus, Maardus ja Tapal on igas omavalitsuses 2 kooli

Mainitud 84 õppeasutuse hulgas on viis erakooli ning neli riigikooli – Ahtme Kool, Narva Vanalinna Riigikool, Tapa Erikool ja Valga Jaanikese Kool.

Gümnaasium

19 kohalikus omavalitsuses on 63 munitsipaal-, riigi- ja erakooli (kokku 6001 õpilasega, millele lisanduvad erivajadustega õpilased), kus gümnaasiumi tasemel toimub õpe vene keeles või keelekümblusklassides. Nende hulgas on viis täiskasvanute munitsipaalgümnaasiumi (kaks venekeelset täiskasvanute gümnaasiumi ja kolm kakskeelset täiskasvanute gümnaasiumi), mida eesti õppekeelele üleminek samuti puudutab.

Ülejäänud 58 munitsipaal-, riigi- ja erakooli pakuvad üldise gümnaasiumiõppe tasemel täisajaga õpet vene keeles või keelekümblusklassides kokku 4971 õpilasele:

Tallinn 24 kooli / 2442 õpilast

Narva 9 kooli / 787 õpilast

Kohtla-Järve 6 kooli / 531 õpilast

Sillamäe 3 kooli / 203 õpilast

Tartu 2 kooli / 294 õpilast

Teistes kohalikes omavalitsustes on igaihes üks venekeelne gümnaasium.

Mainitud 58 õppeasutuse hulgas on üks riigikool (Narva Vanalinna Riigikool) ja neli erakooli (mida eesti õppekeelele üleminek ei puuduta) – Narva Õigeusu Humanitaarkool, Eurogümnaasium, Haabersti Vene Eragümnaasium ja Sakala Eragümnaasium.

2010/2011. õppeaastal õppis vene õppekeelega koolides 4107 õpilast. Selliste õpilaste arv on järjekindlalt vähenenud – 2004/2005. õppeaastal oli neid 9759. 2010/2011. õppeaastal omandas venekeelset põhikooliharidust 22 100 õpilast, 2004/2005. õppeaastal oli vastav arv 32 515.

Seaduslik taust

Eesti õppekeelele üleminek on olnud juba enam kui 17 aastat seadusega ette nähtud. 1993. aasta 15. septembrist pärinev põhikooli- ja gümnaasiumiseadus on algusest peale sätestanud üldise reegli, mille kohaselt on gümnaasiumis õppekeel eesti keel.

Kehtiva põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõike 3 kohaselt on gümnaasiumi õppekeel eesti keel. Munitsipaalgümnaasiumis või selle üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppeks või kakskeelseks õppeks annab Vabariigi Valitsus valla- või linnavolikogu taotluse alusel. Sellise ettepaneku teeb kooli arengukavast lähtudes hoolekogu.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõike 1 kohaselt loetakse õppekeeleks keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60 protsenti riiklikes õppekavades määratud väikseimast lubatud õppekoormusest.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 89 lõike 4 kohaselt rakendatakse koolides, kus käesoleva seaduse jõustumisel on gümnaasiumiastmes eesti keelest erinev õppekeel, § 21 lõiget 3 2011/2012. õppeaastast gümnaasiumiõpinguid alustanud õpilaste suhtes. Kogu gümnaasiumi ulatuses viiakse õpe § 21 lõikega 3 kooskõlla hiljemalt 2013. aasta 1. septembriks.

Gümnaasiumi riikliku õppekava (võeti vastu 2011. aasta 6. jaanuaril) § 11 lõike 2 kohaselt tagab kool oma õppekavaga eestikeelse õppe vähemalt 57 kursuse ehk 60% ulatuses gümnaasiumiastmele kehtestatud väikseimast lubatud õppemahust, kusjuures eesti kirjandust, eesti ajalugu, ühiskonnaõpetust, muusikat ja geograafiat tuleb õpetada eesti keeles. § 21 kohaselt rakendatakse § 11 lõiget 2 õpilaste suhtes, kes alustavad gümnaasiumiõpinguid 2011/2012. õppeaastal või hiljem ning kogu gümnaasiumi ulatuses viiakse õpe § 11 lõikega 2 kooskõlla hiljemalt 1. septembriks 2013. aastaks.

Täiskasvanute gümnaasiumides on kohustuslike kursuste arv 72. Sarnaselt päevaste gümnaasiumidega arvestatakse 60 protsenti kohustuslike kursuste arvust. Seega peavad õpilased, kes lähevad 2010/2011. õppeaastal kümnendasse klassi, õppima vähemalt 43 kursust eesti keeles.

Järkjärguline eesti õppekeelele üleminek algas 2007. aasta novembris; selle eesmärgiks oli saada 2011. aasta septembris venekeelsetes koolides kümnendasse klassi minevad õpilased eesti keeles õppima vähemalt 60% minimaalsest kohustuslike kursuste kogusest (57 kursust). 2007/2008. õppeaastal oli kohustus õpetada eesti keeles eesti kirjandust; 2008/2009. õppeaastal eesti kirjandust, muusikat või ühiskonnaõpetust; 2009/2010. õppeaastal eesti kirjandust, muusikat ja ühiskonnaõpetust; 2010/2011. õppeaastal eesti kirjandust, muusikat, ühiskonnaõpetust ja eesti ajalugu ning alates 2011/2012. õppeaastast eesti kirjandust, muusikat, ühiskonnaõpetust, eesti ajalugu, geograafiat ja kooli poolt valitud aineid ulatuses, mis moodustavad 60% minimaalsest kohustuslike kursuste kogusest.

Toetavad meetmed

Lisaks koolide ja õpetajakoolituse eelarveassigneeringutele, on Haridus- ja Teadusministeerium eesti õppekeelele üleminekut toetanud täiendavate ressursidega. Koolid on saanud rahalisi vahendeid õpetusmaterjalide ostmiseks ainetes, mida hakatakse õpetama eesti keeles. 2007. aastal toetati kooli 4.48 miljoni Eesti krooniga, 2008. aastal 6,38 miljoni krooniga, 2009. aastal 7,16 miljoni krooniga ja 2010. aastal 9,53 miljoni krooniga. See jätkub 2011. aastal vastavalt kokkuleppele koolide pidajatega ja sõltub piirkondlikust olukorrast. Kokku on käesoleval aastal koolide toetuseks eelarvest eraldatud ligikaudu 10 miljon krooni (umbes 640 000 eurot). Kokku on aastatel 2007–2011 eesti õppekeelele üleminekut otseselt toetatud 37,55 miljoni krooniga (ligikaudu 2,4 miljon eurot). Kui 2007/2008. õppeaastal jaotati toetust 31 koolile, siis 2010/2011. õppeaastaks on koolide arv tõusnud 49-ni ehk peaaegu 80%-ni kõigist venekeelsetest koolidest.

Riik on tellinud kooli pidajatele ning õpetajatele nii Integratsiooni Sihtasutuse kaudu kui ka kõrgkoolidest otsekoolitusi, avanud ja hallanud 2008. aastast nelja piirkondlikku metoodilise juhendamise keskust, tellinud erialasõnaraamatuid ja õppematerjale nii põhikoolidele kui gümnaasiumitele. Riik on ka taganud vahendeid õpilaste õppeväliseks tegevuseks eestikeelses keskkonnas – selleks on Haridus- ja Teadusministeeriumi eelarvest igaks aastaks eraldatud 34 miljon krooni (2,17 miljon eurot).

Lisanduvaid rahalisi vahendeid ja toetust antakse ka Euroopa tõukefondist, et toetada keeleõpet eelkooliasutustes ja põhikoolides.

Erandid

Mõned erandid eesti õppekeelele üleminekmisel on lubatud. Valitsus andis 2011. aasta 12. juulil Vana-Kalamaja Täiskasvanute Gümnaasiumile Tallinnas ja Narva Täiskasvanute

Koolile loa kasutada vene õppekeelt gümnaasiumitasemel. Tallinna Saksa Gümnaasiumile anti luba kakskeelse õppe läbiviimiseks.

Tallinna ja Narva täiskasvanute gümnaasiumidele antud load kehtivad 2016. aasta 30. augustini. Mõlemad koolid korraldavad uutele õpilastele keeleeksameid ja organiseerivad vajadusel eraldi eesti keele klasse. Vähemalt viies aines on õppekeel eesti keel (eesti kirjandus, eesti ajalugu, muusika, ühiskonnaõpe ja geograafia) ja nende ainete nimekiri pikeneb järk-järgult.

Täiskasvanute koolidele tehtud erandid tulenevad mittestatsionaarse õppe eripärast. Reeglina on täiskasvanute õpingud mingil hetkel katkenud ning nende põhikooli- ja gümnaasiumiõpingute vahel on olnud märkimisväärne lünk. Samuti varieerub täiskasvanud õpilaste keeleoskus tuntavalt. Sellega on arvestatud ning loodud tingimused, et võimaldada täiskasvanutel sellegipoolest gümnaasiumiharidus omandada.